

Y Pwyllgor Biliau Diwygio

Reform Bill Committee

Senedd Cymru

Bae Caerdydd, Caerdydd, CF99 1SN
SeneddDiwygio@senedd.cymru
senedd.cymru/SeneddDiwygio
0300 200 6565

Welsh Parliament

Cardiff Bay, Cardiff, CF99 1SN
SeneddReform@senedd.wales
senedd.wales/SeneddReform
0300 200 6565

Mick Antoniw AS

Y Cwnsler Cyffredinol a Gweinidog y
Cyfansoddiad, Llywodraeth Cymru

16 Hydref 2023

Annwyl Mick

Bil Senedd Cymru (Aelodau ac Etholiadau): cwestiynau dilynol ar ôl sesiwn dystiolaeth lafar ar 5 Hydref 2023

Diolch am ddod i gyfarfod y Pwyllgor ar 5 Hydref 2023 ac ymateb i'n cwestiynau ar Fil Senedd Cymru (Aelodau ac Etholiadau) Llywodraeth Cymru.

Yn dilyn y sesiwn dystiolaeth, cytunodd yr Aelodau i ysgrifennu atoch gyda chwestiynau dilynol ynghylch y materion a amlinellir yn yr atodiad i'r llythyr hwn.

Byddai'n ddefnyddiol cael eich ymateb **erbyn 8 Tachwedd 2023**.

Yn gywir

David Rees AS

Cadeirydd y Pwyllgor Biliau Diwygio

Croesewir gohebiaeth yn Gymraeg neu yn Saesneg. We welcome correspondence in Welsh or English.

Atodiad: cwestiynau dilynol ar ôl y sesiwn dystiolaeth lafar ar 5 Hydref 2023

Yn dilyn y sesiwn dystiolaeth lafar ar Fil Senedd Cymru (Aelodau ac Etholiadau) ar 5 Hydref 2023, byddem yn croesawu rhagor o wybodaeth am y materion a restrir isod. Byddai'n ddefnyddiol cael eich ymateb **erbyn 8 Tachwedd 2023**.

Cefnogaeth wleidyddol i'r cynigion

Fel y trafodwyd yn ystod y sesiwn dystiolaeth, cyhoeddodd y Prif Weinidog ac arweinydd Plaid Cymru ar y pryd **ddatganiad safbwynt ar y cyd** ar 10 Mai 2022 yn nodi eu cynigion ar gyfer, ymhlith materion eraill, Senedd â 96 Aelod, a etholir drwy gynrychiolaeth gyfrannol â rhestrau caeedig ar sail parau o 32 etholaeth Senedd y DU. Gwnaethant **ysgrifennu** at y Pwyllgor Diben Arbennig ar yr un diwrnod i dynnu'r datganiad at sylw'r Pwyllgor, gan nodi'r canlynol:

"Rydym yn ddiolchgar am waith caled eich pwyllgor wrth archwilio rhai o elfennau craidd y gwaith o ddiwygio'r Senedd. Rydym yn hyderus y bydd y datganiad isod yn eich galluogi i wneud argymhellion ar y materion sylfaenol hyn."

Gwnaethoch ddweud yn ystod y sesiwn dystiolaeth nad oeddech yn gwybod dim am y llythyr (paragraff 36).

1. A allech egluro pryd y daethoch i wybod am y llythyr a anfonwyd gan y Prif Weinidog ac arweinydd Plaid Cymru ar y pryd at y Pwyllgor Diben Arbennig ar 10 Mai 2022.
2. Pa wybodaeth y gallwch ei rhoi am y dystiolaeth sy'n sail i'r datganiad safbwynt ar y cyd ym mis Mai 2022, sut y daethpwyd i'w gasgliadau, neu'r dylanwad a gafodd ar yr argymhellion a wnaed gan y Pwyllgor Diben Arbennig.

Yn ystod y sesiwn dystiolaeth, gwnaethoch gyfeirio nifer o weithiau at yr angen am y ddeddfwriaeth a'i darpariaethau i gael cefnogaeth uwchfwyafrif yn y Senedd. Gwnaethoch hefyd ddweud y canlynol am eich rôl fel yr Aelod sy'n gyfrifol am y Bil hwn:

"this is my Bill implementing what actually emerges from the Senedd, from the parliamentary process itself. [...] My function and my interest are solely to actually create viable, effective and in-competence legislation for the Senedd to consider, to implement the wishes of the Senedd". (paragraph 39)

3. Ar y sail hon, pa ddull y byddwch yn ei fabwysiadu i ystyried argymhellion a wnaed gan y Pwyllgor hwn, neu bwyllgorau eraill y Senedd, sy'n galw arnoch i gyflwyno gwelliannau i'r Bil.
4. Pa ddull y byddwch yn ei fabwysiadu i ymgysylltu â phartneriaid y Cytundeb Cydweithio a phleidiau gwleidyddol eraill yn y Senedd yn ystod y broses graffu ddeddfwriaethol i (i) asesu a yw'r cynigion yn y Bil fel y'i cyflwynwyd yn parhau i fod ag uwchfwyafrif, ac (ii)

asesu a allai opsiynau eraill a argymhellir gan bwyllgorau'r Senedd neu a gyflwynir fel gwelliannau gan Aelodau o'r Senedd gael uwchfwafrif.

Cefnogaeth y cyhoedd i'r cynigion

5. Pa gamau y mae Llywodraeth Cymru yn eu cymryd i asesu cefnogaeth y cyhoedd ar gyfer y cynigion yn y Bil.
6. Pa baratodau y mae Llywodraeth Cymru yn eu gwneud i weithio gyda phartneriaid i godi ymwybyddiaeth a dealltwriaeth y cyhoedd o'r trefniadau etholiadol newydd y mae'n cynnig eu gweithredu ar gyfer 2026.

Y Bil Etholiadau a Chyrff Etholedig (Cymru)

7. Trosolwg o'r meysydd rhyngweithio a rhyngddibyniaeth rhwng Bil Senedd Cymru (Aelodau ac Etholiadau) a'r Bil Etholiadau a Chyrff Etholedig (Cymru).
8. Eich barn am effaith bosibl cyflwyno tri Bil ym maes diwygio etholiadol un yn gyflym ar ôl y llall, ac a allai hyn beri risgiau i eglurder a hygyrchedd y gyfraith (er enghraifft, yn achos peidio â phasio un neu ragor o'r Biliau, neu o ganlyniad i gwmpas a graddfa'r newidiadau sydd i'w gweithredu).

Nifer y Dirprwy Lywyddion

9. A yw'r dull a fabwysiedir yn y Bil yn peryglu creu hierarchaeth rhwng y Dirprwy Lywydd a etholir o dan 25(1)(b) o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 ac unrhyw Ddirprwy Lywydd a etholir o dan adran 25(1A) newydd sydd i'w mewnosod gan adran 4 o'r Bil.
10. A roddodd Llywodraeth Cymru unrhyw ystyriaeth i drefniadau mewn deddfwrfeydd eraill ar gyfer ethol Dirprwy Lywyddion ychwanegol. Er enghraifft, mae gan Senedd yr Alban yr hyblygrwydd i ethol un neu ragor o Ddirprwy Lywyddion, ac mae Tŷ'r Cyffredin yn darparu ar gyfer hierarchaeth o Ddirprwy Lefaryddion ac i sicrhau bod y garfan o Lefaryddion a Dirprwy Lefaryddion yn cynnwys o leiaf un dyn ac o leiaf un fenyw.
11. A allai cael Dirprwy Lefarydd ychwanegol gael effaith ar gydbwysedd gwleidyddol Senedd yn y dyfodol.

Maint Llywodraeth Cymru

12. Beth yw'r sail resymegol dros ddarparu yn adran newydd 51(4) Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 (fel y'i mewnosodir gan adran 5 o'r Bil) na chaniateir defnyddio'r pŵer i gynyddu'r terfyn ar nifer Gweinidogion Cymru o dan adran 51(3) newydd i leihau uchafswm Gweinidogion Cymru.

13. Sut y mae Llywodraeth Cymru yn gweld y defnydd o'r pŵer yn gweithio'n ymarferol pe bai Prif Weinidog am godi uchafswm Gweinidogion Cymru, er enghraifft i ddarparu ar gyfer datganoli pwerau newydd i'r Senedd, i ymateb i ddigwyddiadau, neu i adlewyrchu trefniadau clymblaid.

Cynyddu amllder etholiadau'r Senedd

Nid yw'r cynnig i gynyddu amllder etholiadau'r Senedd yn seiliedig ar argymhellion y Pwyllgor Diben Arbennig. Mae'r **Memorandwm Esboniadol i'r Bil** yn nodi bod Llywodraeth Cymru wedi ystyried y cydbwysedd rhwng "adnewyddiad democrataidd, blinder pleidleiswyr a rhoi digon o amser i weinyddiaeth weithredu ei hagenda". Mae'n datgan yr:

"...ystyir bod tymhorau pedair blynedd yn cydbwysu'r ystyriaethau hyn yn ddigonol ac mewn gwirionedd dyna oedd y "norm" yn nemocratiaeth Cymru ar adeg datganoli ac fe barhaodd felly tan yn gymharol ddiweddar".

Fodd bynnag, nid yw'n esbonio pam y mae Llywodraeth Cymru o'r farn bod tymhorau pedair blynedd yn darparu cydbwysedd mwy priodol na thymhorau pum mlynedd.

14. Rhowch ragor o wybodaeth am y sail dystiolaeth ar gyfer eich penderfyniad i gynnwys darpariaeth yn y Bil i gynyddu amllder etholiadau'r Senedd o bob pum mlynedd i bob pedair blynedd.
15. Amlinellwch unrhyw Asesiad Effaith ar Gydraddoldeb a gynhaliwyd mewn perthynas â'r ddarpariaeth hon, yn enwedig unrhyw ystyriaeth a allai'r cynnig gael effaith wahaniaethol ar sail oedran ynghylch a all pobl fod yn fwy neu'n llai tebygol o sefyll etholiad i'r Senedd o ganlyniad i newid yn amllder etholiadau'r Senedd.
16. Pa drafodaethau neu ymgysylltiad sydd wedi'u cynnal hyd yn hyn neu a gynlluniwyd gyda chynrychiolwyr Llywodraeth leol ynghylch effaith bosibl cynyddu amllder etholiadau'r Senedd. Dylai hyn gynnwys trafodaethau neu ymgysylltiad ynghylch (i) effaith gweinyddu etholiadau'r Senedd yn amlach, (ii) effaith pob pumed etholiad Senedd sy'n cyd-daro â phob pedwerydd etholiad Llywodraeth leol (heb newid yn amllder etholiadau lleol), ac (iii) a ddylid newid amllder etholiadau Llywodraeth leol yng Nghymru

Ei gwneud yn ofynnol i ymgeiswyr ac Aelodau fod yn gofrestrdig i bleidleisio mewn cyfeiriad yng Nghymru.

Nid yw'r cynnig i'w gwneud yn ofynnol i ymgeiswyr ac Aelodau fod yn gofrestrdig i bleidleisio mewn cyfeiriad yng Nghymru yn seiliedig ar argymhellion y Pwyllgor Diben Arbennig. Yn ystod y sesiwn dystiolaeth, gwnaethoch nodi bod rhan o'r rheswm rydych yn cynnig preswylidat yng Nghymru at ddiben sefyll etholiad neu fod yn Aelod o'r Senedd yn cael ei asesu drwy gofrestru ar gofrestr etholiadol mewn cyfeiriad yng Nghymru yn unig, yn hytrach na modelau tebyg i'r rhai a ddefnyddir at

ddibenion eraill megis cymhwysedd ar gyfer tai oherwydd y posibilrwydd ar gyfer heriau cyfreithiol (paragraffau 86-97).

Gwnaethoch nodi hefyd, er mwyn i ymgeisydd ar restr plaid fod yn gymwys i gymryd sedd a ddeuai'n wag rhwng etholiadau cyffredinol arferol, y byddai angen iddynt fod yn gofrestredig i bleidleisio mewn cyfeiriad yng Nghymru ar yr adeg pan fyddai'r sedd wag yn codi h.y. ni fyddai'n cael cyfle i ailsefydlu ei breswylad cyn i'r Swyddog Canlyniadau basio ymlaen i'r ymgeisydd nesaf ar y rhestr (paragraffau 172-175).

Cadarnhaodd Will Whitely, Dirprwy Gyfarwyddwr Diwygio'r Senedd Llywodraeth Cymru, nad oedd ymgynghoriad cyhoeddus wedi'i gynnal ar y cynnig oherwydd na fu digon o amser cyn i Lywodraeth Cymru gyflwyno'r Bil (paragraffau 99-100).

17. A allech roi mwy o wybodaeth am natur yr heriau cyfreithiol posibl y gwnaethoch gyfeirio atynt yn ystod y sesiwn dystiolaeth.
18. Wrth wneud eich penderfyniadau ar y darpariaethau yn y Bil, pa ystyriaeth y gwnaethoch ei rhoi i adran 79 o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972, sy'n darparu mai dim ond os oes ganddo gysylltiad ag ardal yr awdurdod lleol y caiff person fod yn gymwys i'w ethol i wasanaethu ar awdurdod lleol yng Nghymru a Lloegr, ac y caniateir sefydlu cysylltiad o'r fath mewn nifer o ffyrdd, gan gynnwys, ymhlith eraill: cofrestriad etholiadol, perchnogaeth tir neu eiddo, cyflogaeth neu breswylad.
19. A yw Llywodraeth Cymru wedi ystyried a allai diffyg 'cyfnod gras' neu fecanwaith arall i alluogi ymgeisydd ar restr plaid i ailsefydlu ei breswylad o fewn cyfnod rhesymol pe bai sedd wag yn codi rhwng etholiadau cyffredinol arferol y byddai, fel arall, yn gymwys i'w llenwi yn gallu darbwylllo pobl i beidio â rhoi ei enw i'w ddewis neu rhag cytuno i gael ei enwebu pe bai'n cael ei ddewis yn is i lawr ar restrau'r pleidiau.
20. Yn niffyg ymgynghoriad cyhoeddus cyn cynnwys y ddarpariaeth hon yn y Bil, pa drafodaethau neu ymgysylltiad y mae Llywodraeth Cymru yn bwriadu ymgymryd â hwy (ac â phwy) mewn perthynas â'r gofyniad hwn, sut y byddai'n gweithredu'n ymarferol, ac a allai arwain at ganlyniadau anfwriadol.

Y system etholiadol

21. Y sail resymegol dros leihau uchafswm hyd rhestrau ymgeiswyr y pleidiau o 12 ar hyn o bryd (ar gyfer 4 sedd ym mhob rhanbarth) i 8 (ar gyfer 6 sedd ym mhob etholaeth newydd), a pha asesiad y mae Llywodraeth Cymru wedi'i wneud o'r effaith bosibl ar y gallu i lenwi seddi gwag sy'n codi rhwng etholiadau cyffredinol arferol, yn enwedig o ystyried y gofyniad preswylad newydd arfaethedig.

22. Pam nad yw'r Bil yn cynnwys darpariaeth ddatganedig y bydd enwau ymgeiswyr ar restrau pleidiau yn cael eu cynnwys ar bapurau pleidleisio (yn unol ag argymhelliad y Pwyllgor Diben Arbennig), ac a roddwyd unrhyw ystyriaeth i ddiwygio'r Bil yn hyn o beth.

Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru

23. A fydd angen penodi comisiynwyr ychwanegol i alluogi Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru i gynnal ei adolygiad 'paru' o etholaethau'r Senedd cyn etholiad 2026.
24. A allech amlinellu'r broses benodi a fydd yn gymwys i gomisiynwyr Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru, gan gynnwys a yw Llywodraeth Cymru wedi ystyried (a/neu drafod â'r Senedd) a ddylai'r broses ar gyfer penodi Cadeirydd Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru gynnwys gwrandawriad cyn penodi gydag un o bwyllgorau'r Senedd.

Ffiniau ar gyfer etholiad y Senedd yn 2026

25. A fydd y broses a amlinellir yn Atodlen 1 i'r Bil yn cynnig cyfleoedd digonol i'r cyhoedd a rhanddeiliaid sydd â diddordeb gymryd rhan yn y broses adolygu ffiniau o ystyried y cyfnodau ymgynghori wedi'u cwtdogi y mae'r Bil yn darparu ar eu cyfer.
26. Pa asesiad y mae Llywodraeth Cymru wedi'i wneud o effaith y gwahaniaeth rhwng etholfraint y DU (y mae ffiniau Senedd y DU yn seiliedig arni) a'r etholfreintiau Llywodraeth leol (y cynhelir etholiadau'r Senedd arnynt) ar gydraddoldeb neu gynrychiolaeth fel arall ar draws yr 16 etholaeth wedi'u paru ar gyfer 2026.
27. A fydd Llywodraeth Cymru yn darparu diffiniad o "cyffiniol" i gefnogi ystyriaethau paru Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru.
28. A yw Llywodraeth Cymru yn bwriadu darparu rhagor o ddiffiniad neu ganllawiau y dylai Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru ystyried eu bod yn "cwlwm lleol" wrth gynnal ei adolygiad paru. Er enghraifft, mae'r Memorandwm Esboniadol yn awgrymu y byddai'r Gymraeg yn gwlwm lleol, ond nid yw hyn wedi'i gynnwys yn y Bil.

Adolygiadau ffiniau yn y dyfodol

29. Y sail resymegol dros osod y cwota etholiadol ar gyfer adolygiadau parhaus o ffiniau'r Senedd ar ± 10 y cant.
30. A oes unrhyw densiwn rhwng y gofyniad yn adran 49C(1) newydd o Ddeddf 2013 (fel y'i mewnosodir gan Atodlen 2 i'r Bil) i gydraddoli maint etholaethau'r Senedd, a'r gofynion yn adran 49C(2)(b) newydd i leihau maint y newid i etholaethau'r Senedd a rhoi sylw i anghyfleustra gwneud newidiadau.

31. A allai tensiwn o'r fath fod yn arbennig o ddifrifol yn yr adolygiad 'llawn' cyntaf o dan Ran 3A newydd o Ddeddf 2013 ar y sail y bydd yr adolygiad a gynhelir rhwng 2025 a 2028 yn seiliedig ar etholfraint wahanol i adolygiad Senedd y DU yn 2023, a bydd angen ystyried newidiadau a allai fod yn arwyddocaol i'r etholaeth sy'n cynnwys Ynys Môn.

Adolygiad o'r darpariaethau

32. Y sail resymegol y tu ôl i'r gofyniad yn adran 19 i'r Llywydd gynnis sefydlu un o bwyllgorau'r Senedd i gynnal adolygiad o weithrediad ac effaith deddfwriaeth Llywodraeth Cymru, yn hytrach na gosod gofyniad ar Lywodraeth Cymru i gynnal adolygiad o'r fath.
33. A yw'n briodol i Lywodraeth Cymru ei gwneud yn ofynnol mewn deddfwriaeth i'r Llywydd gynnis sefydlu un o bwyllgorau'r Senedd i gynnal ymchwiliad i "ba raddau y mae elfennau democratiaeth iach yn bresennol yng Nghymru", ac i Lywodraeth Cymru gynnis yn y Memorandwm Esboniadol yr hyn y gallai ymchwiliad o'r fath ei ystyried.

Darpariaethau amrywiaeth

Rydym wedi ysgrifennu atoch o'r blaen i ofyn i chi am wybodaeth am gynigion Llywodraeth Cymru i gyflwyno Bil arall i gyflwyno cwotâu rhywedd ymgeiswyr a'i gwneud yn ofynnol cyhoeddi gwybodaeth am amrywiaeth ymgeiswyr. Rydym yn edrych ymlaen at gael ymateb erbyn 3 Tachwedd 2023 fel y gofynnwyd amdano o'r blaen.

34. A allech amlinellu'r sail resymegol dros fwriad Llywodraeth Cymru i ddyroddi canllawiau i bleidiau gwleidyddol ar strategaethau amrywiaeth a chynhwysiant, yn hytrach na chynnwys darpariaeth sy'n ymwneud â'r materion hyn yn y Bil.

Goblygiadau ariannol

35. Pam nad yw'r Memorandwm Esboniadol yn cynnwys amcangyfrifon ariannol ar gyfer cynigion amgen, yn enwedig ar gyfer y darpariaethau hynny nad ydynt yn seiliedig ar argymhellion y Pwyllgor Diben Arbennig.
36. Pa sicrwydd y gallwch ei roi bod y ffigurau yn y Memorandwm Esboniadol yn gadarn ac yn adlewyrchiad cywir o gost bosibl y cynigion.
37. Mae'r Memorandwm Esboniadol yn nodi nad yw rhai costau wedi'u hamcangyfrif ar y sail eu bod yn destun penderfyniadau i'w gwneud gan y Seithfed Senedd a Llywodraeth Cymru sydd ar waith ar ôl 2026. A allwch roi amcangyfrif bras ar gyfer y costau ychwanegol anhysbys hyn a allai godi o ganlyniad i weithrediad y Bil.

Mecanwaith i adalw Aelodau o'r Senedd

38. Pa ystyriaeth y mae Llywodraeth Cymru wedi'i rhoi i faterion sy'n ymwneud â mecanweithiau i alluogi etholwyr i adalw Aelodau o'r Senedd, gan gynnwys, er enghraifft, faint y gefnogaeth gyhoeddus a gwleidyddol ar gyfer darpariaethau o'r fath, a sut y gellid ymgorffori darpariaethau o'r fath yn system etholiadol arfaethedig Llywodraeth Cymru, sef cynrychiolaeth gyfrannol â rhestrau caeedig.

Adnoddau a chyllid ar gyfer datblygu polisi'r gwrthbleidiau

39. Pa ystyriaeth y mae Llywodraeth Cymru wedi'i rhoi i ddatblygu cynigion i gefnogi datblygiad polisi gan wrthbleidiau gwleidyddol yng Nghymru.

